

Србији и на улогу појединих личности у том обрачуна (пре свега на Дражу Марковића, Петра Стаболића, Едварда Кардеља и Станета Доланца). Латинка Перовић анализира атмосферу пре доношења Писма и после његовог објављивања. После интервенције партијског руководства Југославије и председника Тита, октобра 1972, Марко Никезић и Латинка Перовић, председник Централног комитета и секретар Извршног комитета СК Србије, и Бора Павловић, секретар Градског комитета СК Београда поднели су оставке. Смењени су многи директори у привреди и новинским кућама који су пружили отпор курсу 21. седнице Председништва, Писму и сл. Оставку су поднели и руководиоци СК Војводине. „За врло кратко време у Србији је, каже аутор, у обрачуна са технократизмом и либерализмом смењено преко 6000 људи у привреди, културним институцијама и средствима информисања, у оштинама и државним органима.”

На крају, Латинка Перовић каже да је суштина спора била у чињеници да болшевизам не може да се реформише и да је 1971/72. прекинут паралелизам ауторитарне и демократске тенденције

у Савезу комуниста. Тито је тиме, каже она, одредио природу своје владавине до краја живота, али и природу владавине својих наследика.

Тешко је још увек, посебно у данашњим приликама, оцењивати улогу и значај збивања са почетка седамдесетих година за будућност Југославије. Књига оваквог типа помоћи ће, међутим, историчарима будућности да лакше спознају прилике и услове у којима се одигравао обрачун са хрватским маспоком и српским либерализмом. Чињеница је, међутим, да је у периоду од 1964. до 1968. године федерација постала знатно еластичнија. Уставни амандмани јачали су државност република и ширили надлежност покрајина. Амандманима из 1968. године Аутономна Покрајина Косово и Метохија променила је назив у Социјалистичка Аутономна Покрајина Косово. Уставне промене из јуна 1971. године (амандмани XX-XXII) успоставиле су основ за доношење устава из 1974. Дакле, преиспитивања су неопходна, како каже Латинка Перовић, јер „иначе – свако без сенке, сви у мраку”.

Радмила РАДИЋ

ЗАПИСНИЦИ НКОЈ-а И ПРИВРЕМЕНЕ ВЛАДЕ ДФЈ 1943-1945, приредили Бранко Петрановић – Љиљана Марковић, Меморијални центар „Јосип Броз Тито”, Београд, 1991, стр. 734

Пола века после окончања рата научној и широј јавности коначно су, захваљујући труду приређивача др Бранка Петрановића и Љиљане Марковић, приступачни записници Привремене владе ДФЈ. Они су пронађени у заоставштини Ј.Б. Тита и чувају се у архиву Меморијалног центра. Објављени су у целини, без икаквих изостављања. Како кажу приређивачи у предговору, ради целовитости и континуитета, одлучили су да са овим записницима објаве и записнике Националног

комитета ослобођења Југославије, са члановима Председништва АВНОЈ-а или без њих, као и записнике заједничке седнице НКОЈ-а и представника Краљевске владе од 15. и 16. јуна и 19. августа 1944. и 26. фебруара 1945. године.

У свом саставу Привремена влада ДФЈ имала је три грађанска политичара (М. Грола, Шубашића и Ј. Шутеја) који су у владу ушли на основу међународно санкционисаног споразума Тито-Шубашић, као и један број

припадника НОП-а, чланова ЈНОФ-а. Влада је ретко држала састанке, а са седница Привремене владе још ређе су давана саопштења. Приређивачи дају опис пронађених докумената и наглашавају да документима недостају потписи и печати, као и да није поштована пракса да се они на наредним седницама верификују. То доводи у питање њихову аутентичност, па су приређивачи дали објашњење због чега су се одлучили за њихово објављивање. Сматрали су да је провера на основу друге доступне документације, исцрпна стручна објашњења и презентација у истом зборнику, документације која представља легализацију одлука — могућност да се отклони сумња, оставивши отвореним њихово даље проверавање. На почетку су објављене одлуке Другог заседања АВНОЈ-а о конституисању АВНОЈ-а и о именовању НКОЈ-а, затим састав Председништва АВНОЈ-а и одлуке Другог заседања АВНОЈ-а на федеративном принципу. уз то, дате су исцрпне информације о изградњи федерације у току рата и о постојећем паралелизму власти после образовања НКОЈ-а па све до споразума Тито-Шубашић.

Први део (стр. 3-121) чине Записници НКОЈ-а и Владе ДФЈ, укупно их је 36, за раздобље од 3.12.1943. до 2.2.1946. године. Записника са седница Министарског савета ДФЈ, ако се рачуна и Записник о саставу Владе ДФЈ од 7.3.1945. године има укупно 12. Поред њих објављен је и Записник са седнице Владе

ФНРЈ од 2.2.1946, као и факсимили неких записника. Напомене уз ове записнике врло су исрпне и обимне (стр. 121-215).

Други део чине Прилози (стр. 219-687) у којима су објављена 163 документа намењена одбрани аутентичности претходних. Неки од ових докумената одавно су познати истраживачима док се други први пут код нас објављују, посебно преписка маршала Тита са Винстоном Черчиллом.

У земљама са развијеном историографском културом, овакав метод презентације докумената је уобичајен. Код нас је он још у зачетку и на његовом пробијању највише је до сада учинио проф. Петрановић. За објављивање овакве врсте зборника није било довољно само проналажење и селекција одређене документације, већ и дубоко опште познавање прилика и чињеница, као и способност селекција података. Све поменуто дипломо око аутентичности докумената изнете су с циљем да се испоштују стручно-методолошки захтеви историјске науке као што су, поред поштовања аутентичности, хронологија, сигнатура, порекло, време настанка итд.

Овакви зборници омогућују историчарима који се упуштају у још недовољно испитано поље југословенских збивања крајем другог светског рата да се једноставније и сигурније крећу.

Радмила РАДИЋ

Мира Богдановић, СРПСКИ РАДНИЧКИ ПОКРЕТ 1903-1914: НАЛИЧЈЕ ЛЕГЕНДЕ, Загреб, 1989, стр. 357

Раднички покрет, настао у земљи у којој је сељаштво чинило 87% становништва, може због своје друштвене и политичке маргиналности изгледати као недовољно интригантна тема за научно истраживање. Тај утисак је, међутим, погрешан. Наука је, пре свега,

саму себе задужила. Послератна српска историографија, која се својим значајним делом бавила проблемима радничког покрета у Србији, створила је од те теме полигон за политичке потврде пропуштајући тако да постави важна питања и на њих одговори. Тако